

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet

4.7.2023

Iisalmi, ikääntyvien asuinkaupunki

Ylä-Savossa – Puistoalueiden

esteettömyystarkastelu

Milla Peuhkuri

Johdanto

Iisalmen ikääntyvien asuinkaupunki -hankkeen yhdeksi tavoitteeksi oli määritelty julkisten kaupunkitilojen esteettömyyden edistäminen. Osana tätä tavoitetta on kartoitettu ydinkeskustan ja sen keskeisten lähistön viheralueiden esteettömyyttä.

Esteettömyyttä tarkastelemalla on pyritty hahmottamaan sitä, mitä tekijöitä tulisi jatkossa kaupunkisuunnittelun osalta huomioida, jotta voitaisiin tukea ikäihmisten liikkumis- ja virkistymismahdollisuuksia elinympäristössään. Tämä tarkoittaa etenkin ikääntymisen myötä aiheutuneiden muutosten huomioimista ympäristön havainnoinnissa.

Teoriaosuuden aluksi esitellään ensin ulkoalueiden esteettömyyden osa-alueita ohjeineen, jonka jälkeen aiheen tueksi tarkastellaan ikäystävällisen ulkoympäristön lähtökohtia.

Kolmannessa pääluvussa tarkastellaan teorian ja maastokäyntien havaintojen pohjalta sitä, kuinka esteetön ulkoympäristö toteutuu Iisalmen kaupungin keskusta-alueen puistoalueilla.

Lopuksi esitetään teorian ja havaintojen pohjalta kokoavia johtopäätöksiä ja kehittämisehdotuksia.

Sisällys

1.1 Mitä esteetön ympäristö tarkoittaa?.....	2
1.2 Esteettömän ulkotilan suunnittelu	4
1.2.1 Esteettömyyden tavoitetasot.....	4
1.1.2 Ulkotilojen esteettömyyttä koskevat ohjeet.....	5
Yleisiä ohjeita.....	5
Kulkuväylät.....	5
Kulkupinnat.....	6
Levähdyspaikat	6
Istuimet.....	7
Kasvillisuus.....	8
Majakka / maamerkki.....	8
Opastus.....	9
Kaiteet ja käsijohteet.....	9
Suojatiet ja liittymäkohdat.....	10
2. Ikäystävällisen suunnittelun lähtökohdat.....	11
3. Esteettömyyden toteutuminen lisalmen keskustan puistoalueilla.....	16
3.1 Esteettömyyden tarkastelussa huomioidut osa-alueet.....	16
3.1.1 Saavutettavuus.....	18
3.1.2 Kulkuväylien esteettömyys.....	21
3.1.3 Ulkokalusteiden ominaisuudet.....	23
3.1.4 Pintamateriaalit.....	25
3.1.5 Levähdyspaikkojen määrä ja sijoittuminen	27
3.1.6 Suojatiet ja liittymäkohdat.....	30
3.2 Kehittämisehdotuksia.....	32
4 Lähteet	37
Liitteet.....	39

1. Esteettömyys julkisten ulkoalueiden suunnittelussa

1.1 Mitä esteetön ympäristö tarkoittaa?

Rakennetun ympäristön esteettömyys turvaa kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintoihin, käyttää palveluita, työskennellä, valita asuinpaikkansa ja asua kotonaan. Ympäristö on esteetön silloin, kun se on kaikkien käyttäjien kannalta toimiva, turvallinen ja miellyttävä käyttää.

Ympäristöministeriön esteettömyystyöryhmän raportissa *Rakennettu ympäristö kaikille*, kuvataan esteettömyyttä seuraavasti:

”Esteettömyys on rakennetun ympäristön ominaisuus, joka mahdollistaa yhdenvertaisen liikkumisen ja toimimisen kaikille. Rakennetun ympäristön esteettömyydessä on kyse ihmisten moninaisuuden huomioon ottamisesta, joka alkaa tilojen ja ympäristöjen suunnittelusta ja toteutuksesta. Esteettömyys on laaja käsite. Se sisältää fyysisen ympäristön ja aistiympäristön, sekä sosiaalisen, psyykkisen ja kognitiivisen ympäristön toteuttamisen siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.”

Esteettömyyden ulottuvuuksiin luetaan liikkumisen esteettömyyden lisäksi, tilaratkaisut, visuaalinen ympäristö, ääniympäristö, sekä opasteet ja tiedonsaanti. Liikkuminen sisältää muun muassa edellytykset liikkua tasaisella pinnalla, jota edistää kynnyksettömyys ja ulkotilojen kunnossapito. Myös visuaalinen ympäristö on keskeinen ulkotilojen esteettömyyden kannalta. Siinä tilan hahmottamista ja tilassa toimimista tuetaan tummuuskontrastin avulla. Visuaalinen ympäristö sisältää myös esimerkiksi sopivan, häikäsemättömän valaistuksen. Opasteiden puolestaan tulisi olla helposti ja moniaistisesti luettavassa ja ymmärrettävässä muodossa. Raportissa todetaan myös helposti

hahmotettavan ja helppokulkuisen ympäristön myös muun muassa lisäävän turvallisuuden tunnetta, vähentävän ulos lähtemisen pelkoa, sekä tukevan omatoimista pärjäämistä.

Yleisön käyttöön tarkoitettujen alueiden (katualueet, torit, liikennealueet, virkistysalueet jne.) esteettömyyssäätely on vielä vähäistä. Rakennetun ympäristön esteettömyyden toteutuminen edellyttää sitä, että vastuutahoilla on käytössään riittävä osaaminen suunnittelu- ja toteutus sekä käyttö- ja kunnossapitovaiheissa.

”Esteettömyyden ylläpitäminen ja parantaminen vaatii jatkuvaa huomiota käytössä ja kunnossapidossa sekä korjaus- ja muutosvaiheissa. Rakennetun ympäristön esteettömyyden tilasta ei ole kattavaa tutkittua tietoa, eikä Suomessa ole yhteisesti sovittuja tunnuslukuja tai tilastoja, joiden avulla sitä voitaisiin kuvata. Yleisten alueiden suunnitteluun ja rakentamiseen ei ole säädetty erikseen esteettömyysvelvoitteita eikä vastaavia yksityiskohtaisia vaatimuksia kuin esteettömyysasetuksessa on rakennuksille.”

(Ympäristöministeriö, Rakennettu ympäristö kaikille 2023)

Julkisten ulkoympäristön tilojen esteettömyyden suunnittelun ja rakentamisen tueksi on koostettu kriteeritaulukko ja ohjekortit Helsinki kaikille -hankkeen yhteydessä toteutetussa SuRaKu -hankkeessa (2005), joissa on esitetty ohjeita esteettömien ulkokalusteiden ja rakenteiden mitoitukseen. Ohjeisto koostuu kahdesta osasta: esteettömyyskriteeristö, jonka avulla ulkotilojen esteettömyyttä voidaan arvioida ja ohjeistaa sekä mallisuunnitelmiin perustuva ohjeisto, joka kattaa julkisten ulkotilojen keskeisimmät esteettömyyteen liittyvät aluetyypit ja ratkaisut. Ohjeisto on tarkoitettu suunnittelijoille, rakentajille ja kunnossapitäjille. Lisäksi esteettömyyteen liittyviä ohjeita ja määräyksiä on ympäristöministeriön rakentamismääräyskokoelmassa ja RT-ohjekorteissa, sekä erillisissä ohjeissa, joita esimerkiksi eri vammaisjärjestöt ja Ikäinstituutti ovat laatineet.

1.2 Esteettömän ulkotilan suunnittelu

1.2.1 Esteettömyyden tavoitetasot

SuRaKu-projektissa (Suunnittelu, rakentaminen, kunnossapito: Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla) määriteltiin ulkoalueille esteettömyystavoitteet. Eri alueilla on erilaisia toiminnallisia tarpeita ja esteettömyyden tulisi olla niiden mukaista.

Eri alueiden esteettömyyden tulisi olla kullekin alueelle ominaisten toiminnallisten tarpeiden mukaista. Erityistä huomiota esteettömyyteen tulisi kiinnittää alueella, jossa on paljon ikääntyneiden palveluja.

Erikoistaso valikoituu esteettömyyden tavoitetasoksi tavallisesti käyttäjämäärän ja palvelutarjonnan perusteella. Esimerkiksi suurten kävelyvirtojen alueelle suositellaan erikoistason esteettömyyttä.

Erikoistason kohteiksi suositellaan seuraavia kohteita:

- kävelykatuympäristöt
- keskusta-alueet, joissa sijaitsee julkisia palveluja
- vammais-, vanhus-, sekä sosiaali- ja terveystarpeiden alueet
- julkisen liikenteen pysäkki- ja terminaalialueet
- leikki- ja liikuntapaikat, joissa on otettu huomioon kaikki käyttäjät
- virkistysalueiden esteettömät reitit

Esteettömyyden **perustason** kuuluvat kaikki muut alueet, joita ei luokitella erikoistason alueiksi. Niissä esteettömyys tarkoittaa laatua, esteettömyyttä ja turvallisuutta. Myös perustasolla huomioidaan eri käyttäjäryhmien tarpeet.

(Invalidiliitto.fi; [kaupunkitilaohje.hel.fi /kortti /esteettomyden-ensikortti](http://kaupunkitilaohje.hel.fi/kortti/esteettomyden-ensikortti))

1.1.2 Ulkotilojen esteettömyyttä koskevat ohjeet

Yleisiä ohjeita

Puistossa tulee olla eri pituisia reittejä erilaisia liikkujia varten. Selkeät, esteettömät ja eri pituiset jalankulkureitit antavat ikääntyneille käyttäjille mahdollisuuden valita reittinsä kuntonsa mukaan. Toimintojen tulee olla eri käyttäjäryhmien saavutettavissa. (Invalidiliitto.fi) Koko reitti tulee valaista yhtenäisesti ja valaistuksen tasaisuuden pitää olla sellainen, ettei synny pimeitä välialueita. (*SuRaKu, ohjekortti 5, puistokäytävät ja levähdyspaikat*) Myös virkistysalueita palvelevien tilojen (wc:t, kioskit, yms.) tulisi olla esteettömiä. (*SuRaKu -opas, Viheralueet, s. 9*) Seuraavien alaotsikoiden alle on koottu lisäksi esteettömien ulkotilojen suunnittelussa, etenkin tässä raportissa puistojen näkökulmasta olennaisia esteettömyyteen vaikuttavia tekijöitä ja keskeisiä ohjeistuksia niihin liittyen.

Kulkuväylät

Vähintään 2300mm leveä kulkuväylä voidaan pitää puhtaana koneellisesti. Vapaan kulkuväylän leveyden tulee olla vähintään **1500 mm**, joka on riittävä myös avustajan ja opaskoiran kanssa liikkuvalla. Kahden pyörätuolin kohdatessa leveys on vähintään **1800 mm**. Sähköpyörätuolia varten tarvittava kääntöympyrä on halkaisijaltaan **2500 mm**, pyörätuolia varten **1500 mm**. Puistoväylän varrella sijaitsevilla suojateilla tulee olla kallistettu reunakivi. (*SuRaKu - ohjekortti 5, puistokäytävät ja levähdyspaikat*)

Kulkupinnat

Kulkupinnan tulee olla erikoistasolla kova ja perustasolla kova tai melko kova ja luistamaton. Kovia pintoja ovat asfaltin lisäksi esimerkiksi graniitti- ja betonilaatat, melko kova on esimerkiksi tiivistetty kivituhkapinta. (Esteetön ympäristö 5, Puistokäytävät ja levähdyspaikat 2008.) SuRaKu -ohjeistuksen mukaan poikkeamat tasaisuudessa saavat olla enintään 5 mm ja laattojen saumat saavat olla enintään 5 mm leveitä. Sivuttaiskaltevuutta saa olla erikoistasolla enintään 2 % ja perustasolla enintään 3 %. Pituuskaltevuutta saa olla erikoistasolla enintään 5 % ja perustasolla enintään 8 %.

Näkyvä ja tuntuva väri- ja materiaaliero ohjaa kulkua ja rajaa kulkuväylän luonnosta ja kalustealueen kulkuväylästä esim. katu- tai luonnonkivistä ladotulla vyöhykkeellä. Toiminnallisesti erotettavilla alueilla on suositeltavaa käyttää eri päällystemateriaalia ja väriä, esim. puistoraitilla ja levähdyspaikassa. Asfaltista erottuvat laatta- ja luonnonkiveys, harmaasta kivituhkapinnasta esimerkiksi vaalea tai punertava kiviaines.

Erotteluraita: Näkyvä ja tuntuva, kapea, nauhamainen väri- ja materiaalieroraita kulkuväylän pinnassa erottaa kulkuväylän eri osat muodostamatta tasoeroa, esim. jalankulkuväylän ja polkupyörätien toisistaan. Erotteluraita erottaa myös kulkuväylän muusta alueesta. Asfaltilla, kivilaatta- ja kivituhkapinnalla voidaan käyttää erotteluun luonnonkiviraitaa.

(SuRaKu -opas s. 6, 9-10 ; Esteetön ympäristö 5, Puistokäytävät ja levähdyspaikat 2008.)

Levähdyspaikat

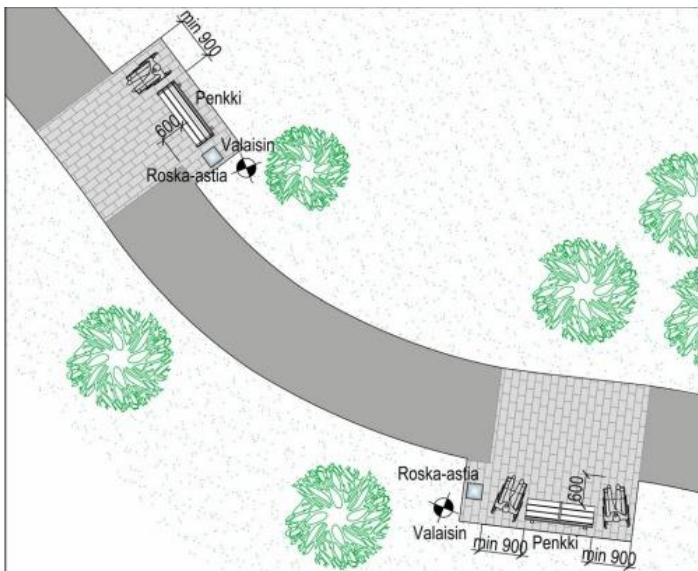
Levähdyspaikkoja tulisi sijaita korkeintaan **50 metrin etäisyydellä** toisistaan esteettömyyden erikoistasolla. Perustasolla suositeltava etäisyys on korkeintaan **250 metriä**. Lepopenkit suositellaan sijoitettavan vaihtelevasti aurinkoisiin ja varjoisiin, rauhallisiin ja tapahtumien seuraamiseen soveltuviin kohtiin sekä maisemallisesti kiinnostaville paikoille.

Levähdyspaikat tulee sijoittaa kulkuväylien ulkopuolelle niin, että niihin on esteetön kulkuyhteys myös pyörätuolilla. Kulkuväylien ulkopuolinen sijainti helpottaa myös väylien

kunnossapitoa. Levähdyspaikoilla tulisi käyttää kulkuväylästä poikkeavaa, tunnistettavaa pintamateriaalia. Levähdysalueella tulee olla erottuva kalustealue ja erotteluraita. Myös jyrkät kulkuväylät tulee tarvittaessa varustaa levähdyspaikoilla/tasanteilla. Levähdyspaikoilla tulee olla myös riittävä pyörähdys- ja levähdystila (min. 900mm leveä) pyörätuolille.

(SuRaKu -ohjekortti 5, puistokäytävät ja levähdyspaikat)

Kuva 1 : Esteettömän ympäristön suunnitteluohjekortti: Puistokäytävät ja levähdyspaikat. 2004/2008

Istuimet

Esteettömässä penkimallissa on **selkä- ja käsinojat**, jotka tukevat niskaa ja selkää. Esteettömyyden erikoistasolla istuinryhmissä tulisi olla **vaihteleva määrä istuinkorkeuksia**, jotta mahdollisimman moni pystyisi käyttämään niitä. Tavallisen penkin istuinkorkeus on 450 mm, mutta jäykkäpolvisille ja -lonkkaisille 500–550 mm on sopivampi korkeus ja 300 mm lyhytkasvuisille ja lapsille. Pyörätuolikäyttäjille sopiva istuinkorkeus on 500 mm. Sopiva istuinsyvyys on Ympäristöministeriön Esteetön rakennus ja ympäristö -suunnitteluoppaan mukaan 300–400 mm. Esteettömyydeltään esimerkillinen penkki on lisäksi istuimen etureunalta pyörästetty. (SuRaKu Esteettömyyskriteerit: Istuimet. 2022)

Esteettömässä istuimessa ei saa olla alla poikkipuuta tai umpirakennetta, joka vaikeuttaa istuimelta nousemista. Ts. istuimen alaosan tulee olla avoin. (Ympäristöministeriö. Esteetön rakennus ja ympäristö – suunnitteluopas. 2019.; SuRaKu Esteettömyyskriteerit: Istuimet. 2022)

Penkkien värin avulla voidaan luoda tummuuskontrastia verrattuna ympäristöön, mikä auttaa hahmottamaan penkkien sijaintia etenkin heikkonäköisille. Hyödyllistä on myös näköyhteys penkeiltä toiselle etäisyyksien hahmottamiseksi. (Invalidiliitto. Puisto levähdysalue ja kasvillisuus.)

- ➔ Esteettömyyteen liittyvillä **kontrastiväreillä** tarkoitetaan värien välisiä tummuuseroja. Oleellisia eivät ole värit sinänsä, vaan niiden ajateltu ero mustavalkoisessa asteikossa. Riittävä värikontrasti muodostuu, jos ero vastaa keskiharmaan ja mustan tai keskiharmaan ja valkoisen eroa. (*helsinkikaikille.hel.fi: Ohjeita esteettömyyden toteuttamiseen » Helsingin kaupungin esteettömyysohjeet ulkoalueille: Helsingin kaupungin esteettömyysohjeet viheralueille*)

Kasvillisuus

Luonnonvarainen, näköesteen muodostava kasvillisuus pidetään poissa kulkuväyliltä. Istutukset suunnitellaan ja sijoitetaan siten, että ne eivät kasvaessaan aiheuta näköestettä tai törmäysvaaraa. (Invalidiliitto. Puisto levähdysalue ja kasvillisuus.)

Majakka / maamerkki

Orientoitumista ja kulkua ohjaava selkeä kiintopiste maisemassa/ympäristössä, esimerkiksi paviljonki, suuri puu tai mieleenpainuva maiseman kohta. (SuRaKu -opas. 2.1 Kevyen liikenteen väylä. s.9)

Opastus

Reitin kulusta ja mm. pituudesta, vaikeusasteesta ja esteettömyydestä on opastetauluissa saatavilla ennakkotietoa. Opasteiden tulee olla kaikkien käyttäjäryhmien turvallisesti saavutettavissa ja havaittavissa. Esteettömillä virkistysreiteillä tulisi olla katkeamaton ja johdonmukainen opastus. Opasteissa käytetään suurta tekstikokoa ja selkeästi erottuvia kontrasteja. Opasteiden pintojen tulisi olla kiiltämätöntä ja häikäisemätöntä materiaalia. Kulkupinnoilla erotteluraidat, reunakivet ja kohokuvioinnit toimivat liikkumisen opasteina erityisesti heikkonäköisille henkilöille. (ks. s.6 *Kulkupinnat*)

(Ikäinstituutti. Ohjeita suunnittelijoille. Opasteet.)

Kaiteet ja käsijohteet

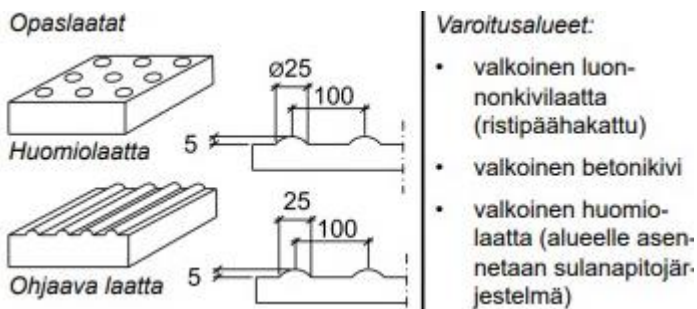
Helsingin kaupungin rakennusviraston esteettömyyskriteereissä mainitaan, että kaiteita tulisi olla esteettömillä reiteillä esimerkiksi virkistysalueilla (Helsingin kaupungin rakennusvirasto 2008). Kaltevilla ja epätasaisen maaston alueilla tarvitaan sivukaiteet/käsijohteet. Kun kulkuväylän läheisyydessä on >700 mm putoamisvaaran aiheuttava tasoero, suositellaan siihen asennettavaksi suojakaide, joka on korkeudeltaan yli 900 mm. Portaat ja luiskat tulee varustaa molemminpuolisilla käsijohteilla koko matkalta. Luiskiin suositellaan käsijohteita, kun niiden pituuskaltevuus ylittää 2.5 %, puolestaan vaatimus käsijohteille koskee luiskia, joissa kaltevuus ylittää 5 %.

(Lähde: [Luiska ulkotilassa \(sujuva.info\)](http://sujuva.info))

Suojatiet ja liittymäkohdat

Suojatiemerkinnot ovat erityisen tärkeitä suojatien hahmottamisen kannalta näkövammaisille ja heikkonäköisille. Esteettömyyden erikoistasolla suojateitä edeltävä huomiolaatta- tai varoitusalue ohjaa näkövammaisen kulkua tai varoittaa korkeuserosta esimerkiksi suojatiellä tai muiden korkeuserojen edellä. Mikäli suojatie ja jalkakäytävä ovat ns. tasossa ilman valkoisella kepillä tunnistettavaa reunakiveä, tulisi näkövammaisen kulkua ohjata huomiolaatalla tai varoitusalueella ennen suojatietä. (ks. alla oleva kuva)

Kuva 2, Erikoistason esteettömän suojatien varoitusalueella käytettävät ohjaavat- ja huomiolaatat. (SuRaKu -ohjekortit: Esteetön ympäristö - Suojatiet ja jalkakäytävät, 2022.)

(Invalidiliitto.fi;

SuRaKu -ohjekortit : Ulkotilojen esteettömyyden kartoitus- ja arviointiopas)

2. Ikäystävällisen suunnittelun lähtökohdat

Tähän osuuteen on koottu teoriatietoa Maija Joensuun tekemän diplomintyön pohjalta, jossa on tutkittu tekijöitä, joita tulisi ottaa huomioon ikääntyville sopivaa puistoa suunniteltaessa. (Alkuperäisenä lähteenä hänen tarkastelussaan on toiminut seuraava raportti: Loukaitou-Sideris, Placemaking for an aging population. Guidelines for Senior-Friendly Parks. 2014.) Alla on eritelty näitä keskeisiä osa-alueita tähän esteettömyyttä koskevan teoriaosuuden lisäksi, sekä antamaan työvälineitä tulevien ikääntyviä ajatellen tehtävien puistosuunnitelmien tueksi.

Hallinnan tunne

- Opasteet keskeisiin saapumiskohtiin etenkin, jos puistoa ei havaitse lähiympäristöstä.
- Pääsisäänkäynnin ohessa selkeä kartta puiston kokonaisuudesta
- Maamerkit suunnistamisen tueksi

Valinnan mahdollisuus

- Osa-alueet, jotka ovat ominaisuuksiltaan erilaisia ja tarjoavat erilaisia käyttömahdollisuuksia: kävelyreitti, kuntoilupiste, paikka hiljentymiselle, eri henkisiä kasvillisuusympäristöjä
- Levähdyspaikkoja eri olosuhteissa (aurinkoinen, varjoisa, suljetummat ja yksityisemmät tilat, sekä avoimemmat ja julkisemmat tilat).
- Aktiivinen ja passiivinen virkistäytyminen
- Eri pituiset ja eri vaikeustason reitit.

Turvallisuuden tunne

- Selkeälinjaiset puistoraitit
- Näkyvyyttä estävän kasvillisuuden välttäminen
- Turvalliset reitit ympäristöstä puistoon (tienylitys)
- Tasaiset ja ehjät kävelyreitit, erityisesti päällystettyjen ja päällystämättömien reittien rajapinnan huomioiminen
- Tarjolla reittejä, jotka ovat tasaisia tai joilla on todella pieni kaltevuus
- Lisää reunat, jos reitiltä ei ole turvallista poiketa (huomioi rollaattorin käyttäjät ja pyörätuolilla liikkuvat)
- Käsijohteet ja kaiteet

Saavutettavuus

- Puistoon saapumisessa tulisi kiinnittää huomiota turvallisiin yhteyksiin (esteettömät kävelytiet)
- Tasaisten ja tarpeeksi leveiden kulkuväylien tarjoaminen
- Liikuntarajoitteisten pysäköintimahdollisuus puiston läheisyyteen
- Opasteet

Sosiaalinen tuki

- Sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistava istumisjärjestely (penkkien suuntaaminen toisiaan kohti)
- Penkkien sijoittelu niin, että niiltä voi seurata muita ihmisiä
- Yhteiseen tekemiseen kannustavia toimintapisteitä (esim. grillauspaikka)
- Arkkitehtoninen tai luonnollinen elementti, joka kokoaa ihmisiä ympärilleen.

Kuva 3 Helsingin Maunulan Suursuonpuiston penkit ovat paitsi värikkään keltaisina tummuuskontrastiltaan erinomaisesti havaittavia, myös suunnattu sosiaalisille kohtaamisille otollisesti toisiaan kohti.

Fyysinen hyvinvointi

- Helppojen ja esteettömien reittien huomioiminen puistoissa
- Houkuttelevien määränpäiden sijoittaminen reittien päätteeksi
- Pitkillä reiteillä matkan pituutta kuvaavia mittareita
- Kaupunkiviljelypaikan mahdollistaminen

Yksityisyys

- Puistossa visuaalista ja fyysistä yksityisyyttä tarjoavia paikkoja
- Luo kasvillisuuden avulla yksityisen ja suojaisan paikan tunnelmaa
- Pyri vaimentamaan ulkopuolelta tulevia ääniä luonnon äänillä (veden liike, lehtien humina tuulessa)

Yhteys luontoon

- Istuta mahdollisimman iäkkäitä puita, jotka luovat riittävän varjostuksen
- Suosi eläimiä kuten lintuja, perhosia, sorsia, oravia houkuttelevaa kasvillisuutta ja olosuhteiden luomista. (Oravat viihtyvät havupuissa, etenkin kuusissa, joiden kävyt ovat niiden ravintoa)

Esteettisyys ja ilo

- Kiinnitä kasvivalinnoissa huomiota kokoon, väreihin, tuoksuihin, tekstuuriin, vuodenaikojen vaihteluihin monipuolisen ympäristön luomiseksi.

(Lähteet:

- Joensuu, M. (2020) Yhteyksiä - ikäystävällisen puiston ideasuunnitelma Kurikan jokirantapuistoon. [Yhteyksiä - ikäystävällisen puiston ideasuunnitelma Kurikan jokirantapuistoon \(aalto.fi\)](#)
- Loukaitou-Sideris, A., Levy-Storms, L., Brozen, M. (2014) Placemaking for an aging population. Guidelines for Senior-Friendly Parks. UCLA. [Placemaking for an Aging Population: Guidelines for Senior-Friendly Parks \(escholarship.org\)](#)

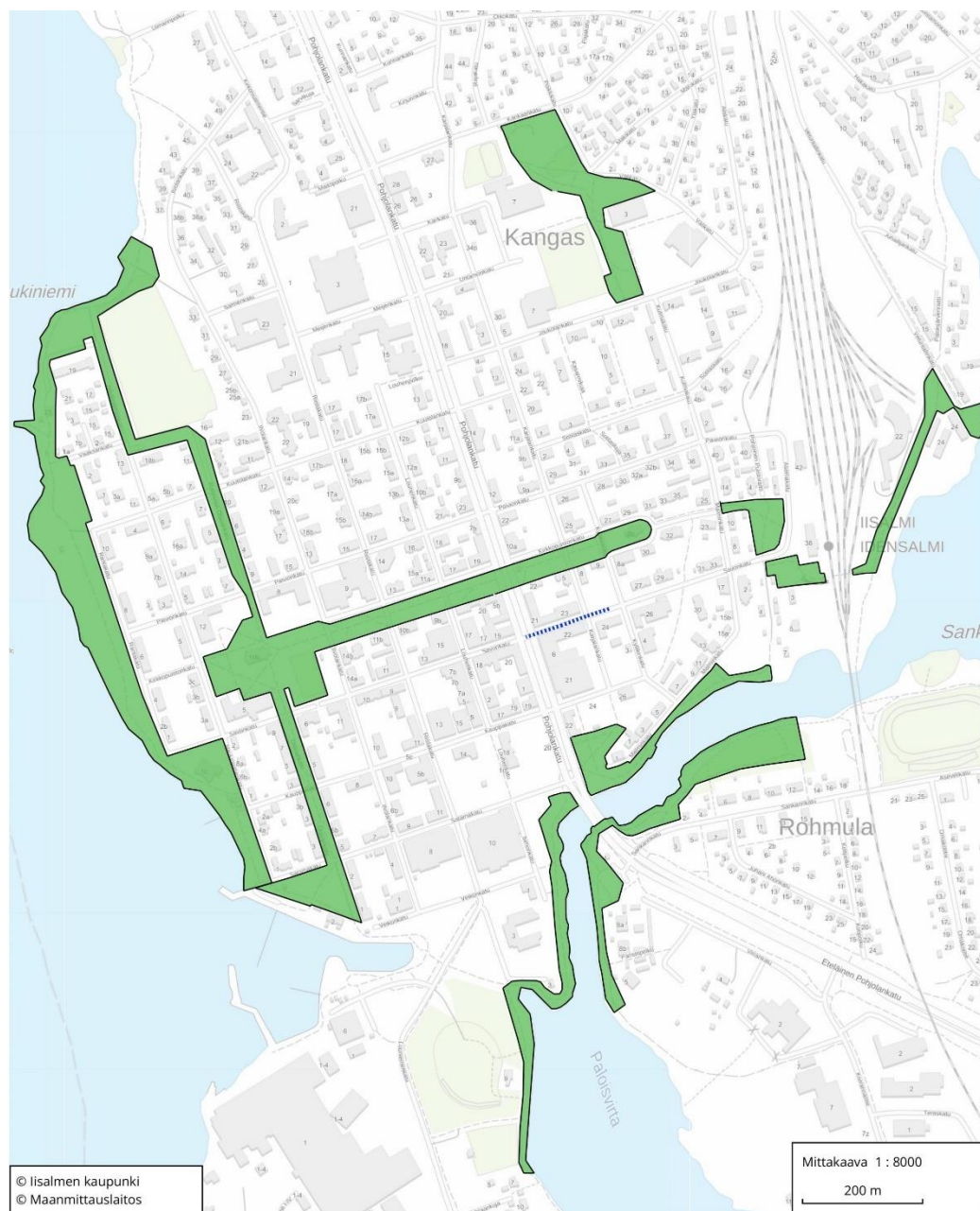

3. Esteettömyyden toteutuminen

Iisalmen keskustan puistoalueilla

3.1 Esteettömyyden tarkastelussa huomioidut osa-alueet

- Puistoalueiden saavutettavuus ja saapumisen esteettömyys
- Kalusteiden muotoilu ja ominaisuudet
- Levähdyspaikkojen määrä, etäisyydet ja sijoittuminen kulkureitin varrelle
- Kulkuväylien esteettömyys
- Pintamateriaalit (kulkureiteillä ja levähdysalueilla)
- Liittymiset ja rajapinnat (esimerkiksi suojatien ja jalkakäytävän välinen liittymäkohta) puistoalueiden yhteydessä.

Kuva 4 Karttakuvassa vihreällä rajatut alueet kuvaavat maastokäyntein tarkasteltuja puisto- ja virkistysalueista Iisalmen keskustassa ja lähiympäristössä.

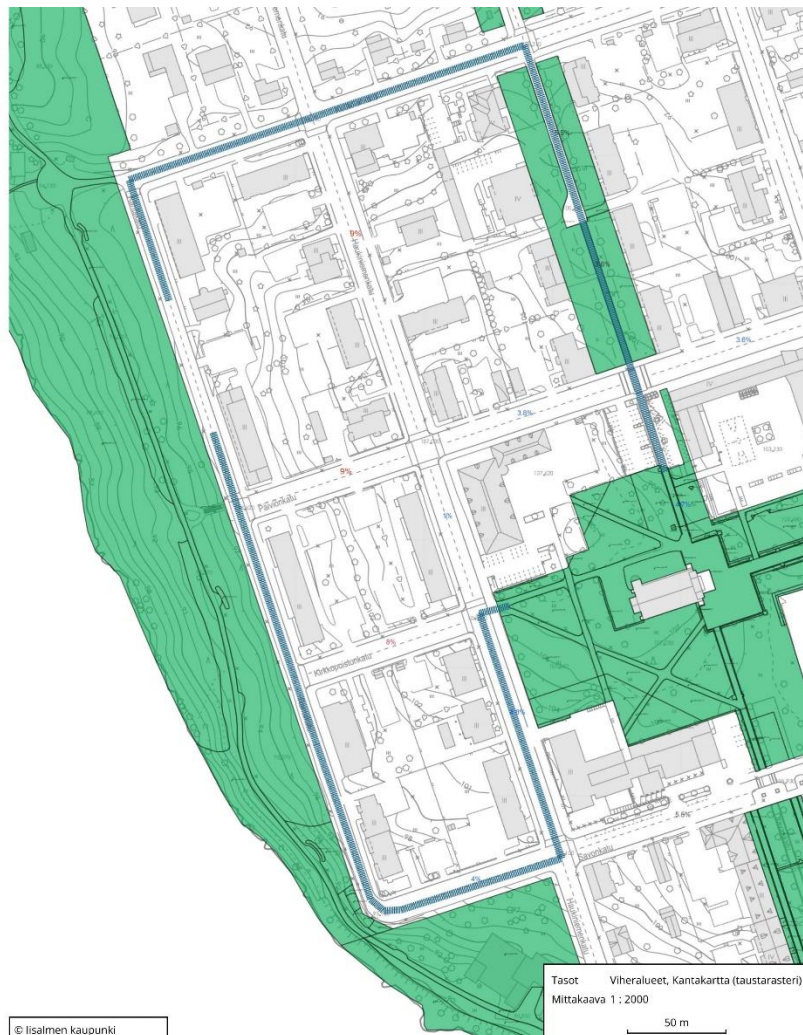

3.1.1 Saavutettavuus

Keskustan asuntoalueilta on pääsääntöisesti lyhyt matka puistoon tai viheralueelle. Lähivirkistysalueeksi kutsuttava virkistysalue sijaitsee alle 300 m etäisyydellä kotoa. Paikoin keskustan alueen topografia kuitenkin tekee esteettömästä saapumisesta lähivirkistysalueelle haastavaa.

Ikääntyneiden sijoittumista ja määrää keskustan asuintaloissa on kuvattu kartalla liitteessä 3. Keskustan alueella ikäihmisiä asuu etenkin Kuutolankadun ja Päiviönkadun välisellä alueella. Tämän alueen länsipuolella on topografialtaan vaihtelevaa maastoa ja sen suhteen esteettömyyden kannalta enemmän huomioitavaa. Myös Rantakadulla asuu useita yli 70-vuotiaita asukkaita.

Länsipuolen ikääntyneitä asukkaita lähellä sijaitsevat esimerkiksi rantareitti ja Kirkkoaukio, sekä aukiolta lähtevät puistoakselit. Kirkkoaukiolle on esteetön ja tasainen kulkumahdollisuus Savonkadun suunnasta, jonka varrelta parkkialueelta on tasainen reitti aukiolle. Kirkkopuiston suunnasta saavuttaessa kulkuväylän loppuosa on pituuskaltevuudeltaan noin 4 %, joka sekin kuitenkin täyttää esteettömyyden erikoistason kriteerin (pituuskaltevuuden raja 5 %). Esteetöntä, kaltevuuksiltaan tasaista yhteyttä esimerkiksi Rantakadulta rantareitille on topografian puolesta haastava tarjota lähivirkistysalue -etäisyydellä Rantakadun eteläosan ja sen lähikortteleiden asukkaille. Esteetön yhteys rantareitille on Rantakadun pohjoispäästä Kuutolankadun kulmasta. Eteläpuolelta yhteys olisi vastaavasti Haukiniemenkadulta uimarannan kupeesta, mutta Rantakadulta Haukiniemenkadulle siirryttäessä pituuskaltevuudeksi tulee jo lähes 8 %. Esteettömämpi yhteys rantareitille syntyy siis Kuutolankadun puolelta. Otavankadulta saapuminen Satamapuistoon ja Rantapuistoon, sekä Kirkkoaukion viheralueelle on kaltevuudeltaan enimmillään 6.5 %.

© Iisalmen kaupunki

Kuva 5

Kirkkoaukiolle ja Kirkkopuistoon saapuminen länsipuolelta on esteettömin Rantakadun eteläpuolen ja Savonkadun ja Haukiniemenkadun kautta, jolloin pituuskaltevuudet ovat alle viisi prosenttia. Toinen, pohjoisempi esteetön yhteys kulkee Kuutolankadun Pohjoisen Otavankadun kautta. Kuvan karttaesityksessä Perustason esteettömyyden rajan (8%) ylittävät kaltevuudet on merkitty punaisella ja tätä loivemmat sinisellä.

Kuvat 6 ja 7

Pistoraidepuiston ja Maistraatinpuiston puistoväylien välinen epäjatkuvuuskohta on esitetty kuvissa 6 ja 7. Viheralueen kulkuväylä ei jatku yhtenäisenä suojatien jälkeen. Oikeanpuoleinen kuva esittää epäjatkuvuuskohtaa maastossa.

Keskeisten puistoalueiden kävelyreitit voisivat olla tarvittaessa merkitty opastein ja niin, että reitistä olisi saatavilla ennakkotietoa (pituus, esteettömyystaso ym.) Reittejä voisi olla eroteltu niin, että ikäihminen voisi valita esitetyistä reiteistä silloiselle jaksamiselleen sopivimman.

3.1.2 Kulkuväylät ja kaltevuudet

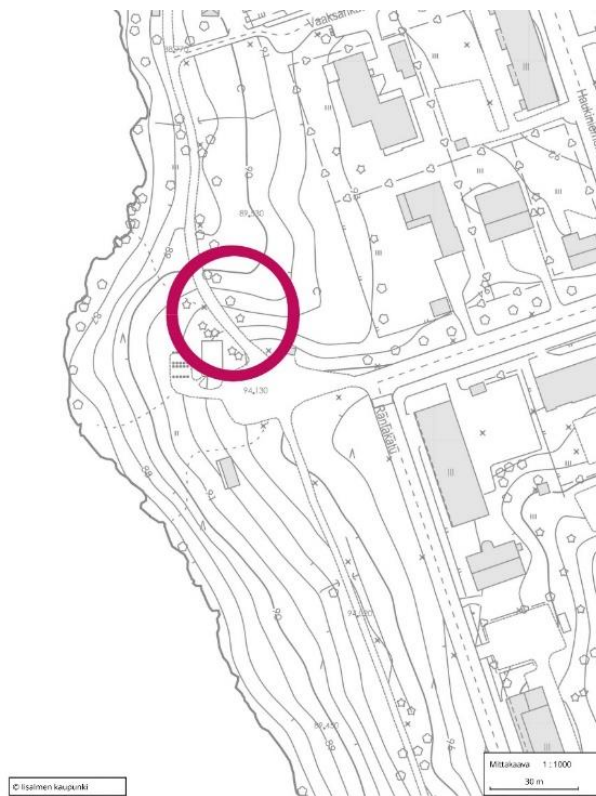
Tarkastellut kulkuväylät ovat tarpeeksi leveitä, jotta kaksi pyörätuolia voivat ohittaa toisensa ja esimerkiksi sähköpyörätuolilla on tilaa kääntyä.

Kirkkopuiston aukiomaisilla ja erityisen leveillä kulkuväylillä, esimerkiksi Kyllikinkatu - Pohjolankatu -välillä ja lähellä kirkkoaukiota, voi kulkuväylän ja suunnan hahmottaminen olla näkövammaiselle vaikeaa. Reunakivi ohjaa näkövammaisen kulkua, mutta puistoväylällä reunakiven sisäpuolella, kulkuväylällä sijaitsevat kalusteet ja roska-astiat voivat kuitenkin aiheuttaa törmäysvaaran. (ks. kuva 8) Törmäysvaara korostuu silloin, kun kalusteet sijaitsevat lisäksi kulkuväylän kummallakin sivulla. Myös tummuuskontrastin puute heikentää penkkien havaitsemista ja kasvattaa törmäysriskiä.

Kuva 8

Pinnanmuodoiltaan tasaisia puistoreittejä on hyvin tarjolla. Rantareitit ovat pääosin tasaisia, samoin Kirkkopuisto, lukuun ottamatta länsipäädyn hieman jyrkkenevää osuutta Kirkkoaukiolle tullessa. Paikoin Kirkkopuiston kulkuväylän reunoilla ja levähdysalueilla on havaittavissa jonkin pienehköä sivukaltevuutta. Samoin Otavanpuiston keskialueen penkkien ympäristössä. Keskustan länsipuoleisella rantareitillä on kohta, jossa maasto nousee jyrkästi (esitetty alla olevassa kuvassa 9). Tähän voisi olla tarpeen lisätä kaide tai käsijohde esteettömyyden tueksi.

Kuva 9 Jyrkän maastomuodon kohta puistoreitillä lähellä matonpesupaikkaa.

3.1.3 Ulkokalusteiden ominaisuudet

Kirkkopuiston uudet penkit noudattavat ominaisuuksiltaan esteettömyyssuosituksia. Ne ovat tukevia istuimeltaan ja selkänajaltaan, sekä ovat istuintasoltaan vaakatasossa (ei kallistettu taaksepäin), istuin on riittävän korkea ja penkeissä on myös istuutumista helpottavat käsinojat.

Esteettömyyskartoituksessa havaittua oli kuitenkin se, ettei useissa keskusta-alueen penkeissä ole käsinojia. Niiden puute tekee istuutumisesta ja nousemisesta hankalampaa liikkumisrajoitteiselle etenkin, jos lisäksi istuintaso on kallistettu taaksepäin.

Kuva 10 Taakse kalteva istuintaso yhdessä mataluuden kanssa tekee penkkiin istuutumisesta ja siitä nousemisesta jäykkäniveliselle ikäihmiselle haastavaa.

Kuva 11

Tuen saanti käsiin auttaa esimerkiksi rollaattorin kanssa liikkuvaa siirtymässä. Esimerkiksi kaupungin uimarannan penkit (ks. yllä oleva kuva) ovat istuintasoltaan tukevia ja vaakatasossa, mutta käsiin puuttuvat. Lisäksi esteettömyyttä haittaava tekijä on penkin alaosan umpinaisuus, joka vaikeuttaa istuutumista ja nousemista. Uimarantaan olisi siis tarpeen näiden penkkien lisäksi tarjota esteettömiä istumapaikkoja.

Keskusta-alueen siniset penkit, jollaisia esimerkiksi Kirkkopuistossa on, erottuvat tummuuskontrastin avulla ympäristöstään ja ovat heikönäköselle siten helpommin havaittavissa. Maaston sävyn kanssa yhteneväiset kalusteet, kuten ruskeat penkit (kuvassa 12), erottuvat heikosti ympäristöstään. Tällöin heikönäköselle on vaikeaa havaita niitä ja hahmottaa kulkiessaan etäisyyttä seuraavalle levähdyspaikalle.

Kuva 12 Penkki Otavanpuiston puistokäytävällä ei erotu ympäristöstä tummuuskontrastin puutteen vuoksi.

3.1.4 Pintamateriaalit

Kirkkopuiston puistokäytävän uudistetuilla osuuksilla levähdyspaikat on selkeästi rajattu ja erotettu pintamateriaalin avulla. Puistokäytävän kulkureitti rajautuu selkeästi pituussuunnassa reunakiven ansiosta helpottaen reitin hahmottamista ja liikkumista myös esimerkiksi näkövammaiselle, jolle reunakivi toimii kulkusuunnan opasteena. Useimmat keskusta-alueen puistojen kulkuväylät oli rajattu reunakivellä.

Levähdysalueita ei kuitenkaan Kirkkopuiston viimeisimmin uudistettuja osuuksia lukuun ottamatta ole päällystetty kulkureitistä poikkeavalla, kovalla materiaalilla tai erotettu reunakivellä, jolloin ne tukisivat paremmin esteettömyyttä. Virranrannan puistoalueella ja muualla sillan eteläpuolisella rantareitillä on kulkureitin ja levähdyspaikkojen pintamateriaalina hieman upottavaa, pehmeää hiekkamaista soraa, joka kasautuessaan tekee

liikkumisen rollaattorin tai pyörätuolin kanssa paikoin vaikeaksi. Kirkkoaukiolla myös talven jäljiltä soraan sekoittunut hiekoitusepeli tekee pintamateriaalista kasautuvamman ja upottavamman, kun irrallista ainesta on enemmän. Pintamateriaali on keskustan puistoalueilla pääosin luonnonsoraa. Luonnonsora tiivistyy kulkupinnoilla vuosien saatossa kovemmaksi pinnaksi, mutta alkuvuosina se on vielä painumattomuutensa vuoksi herkästi kasautuvaa ja pehmeämpää. Esimerkiksi kivituhka, on pintamateriaalina suositellumpi, sillä se tiivistyy kovaksi kulkupinnaksi nopeammin.

Kuva 13 Kirkkoaukiolla luonnonsora/sepeli muodostaa kasautumia

Kuva 14, Virranpuiston puistoväylän pintamateriaali on pehmeähköä

3.1.5 Levähdyspaikkojen määrä ja sijoittuminen

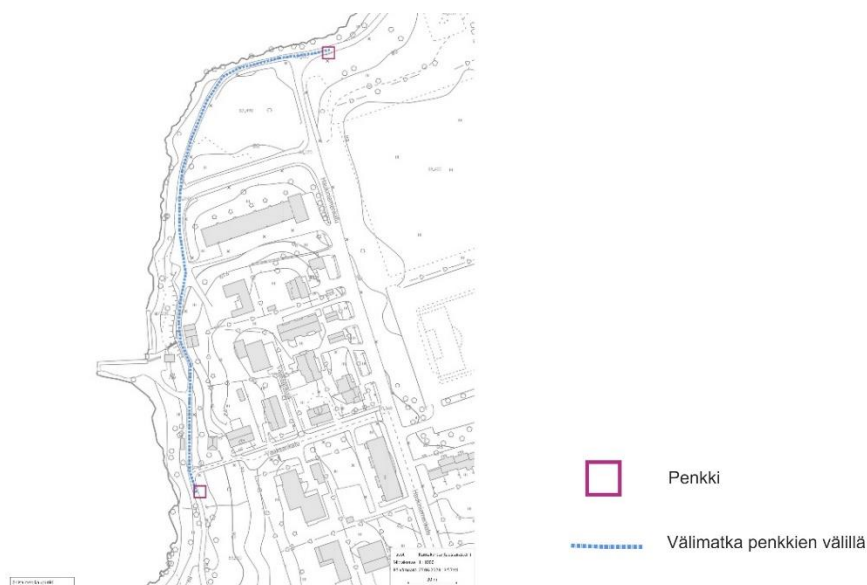
Penkkejä on yleisesti sopivan tiheällä etäisyydellä ja näköyhteyden päässä toisistaan Kirkkopuistonkadun puistokäytävän varrella. Myös esimerkiksi Virranrannan alueen rantareitillä uusien kerrostalojen lähistöllä on penkkejä sopivan etäisyyden päässä toisistaan.

Puutteita istuskelu- ja levähdyspaikkojen tarjonnassa puolestaan on esimerkiksi Satamapuistossa, jossa ei tällä hetkellä ole lainkaan penkkejä muualla kuin leikkipuistossa. Istumapaikkoja lisäämällä puisto voisi palvella entistä paremmin osana virkistysalueiden ketjua. Puistosta on myös hienoja näkymiä sataman suuntaan, joita voisi levähdyspaikalla pysähtyä ihastelemaan.

Kuva 13 Satamapuiston kulkuväylän varrelta puuttuvat levähdyspaikat

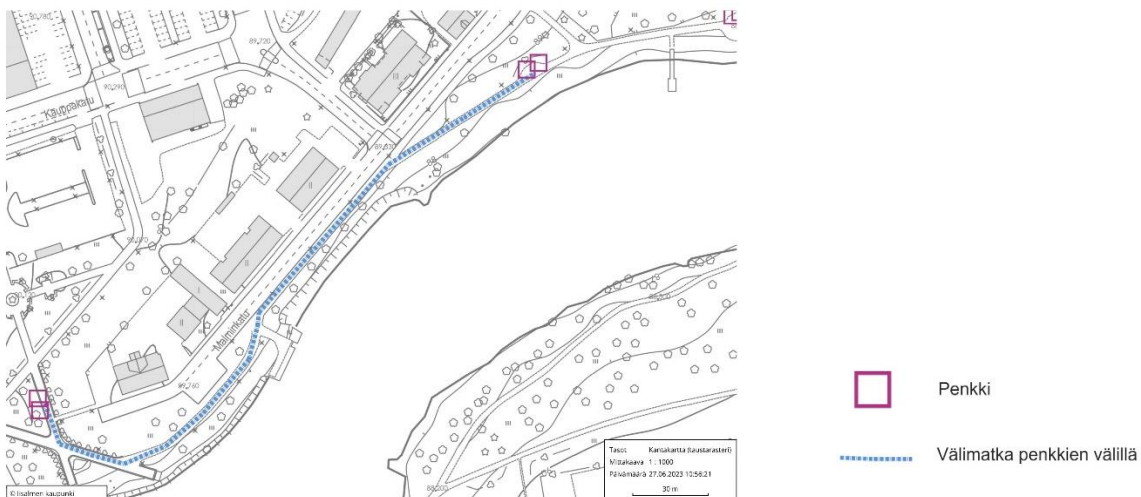
Läntisen rantareitin varrella sijaitsevat penkit ovat melko etäällä toisistaan, mutta perustason esteettömyyden suositus etäisyys 250 metriä penkkien välillä täyttyy. Tällä hetkellä etäisyys on noin 200 metriä. Rantareitin luoteispuolella (ks. kuva 14 alla) on kuitenkin jopa yli 300 metrin etäisyys levähdyspaikkojen välillä. Myös jatkaessa rantareittiä pohjoiseen ovat penkkien välimatkat pitkiä (yli 250m).

Kuva 14

Maistraatinpuistossa ja siitä itään päin jatkuvalla rantatiellä penkkien etäisyydeksi tulee yli 250 metriä (ks. alla oleva kuva 15). Maistraatinpuiston kiinteä istuskelutaso on hieman tätä lähempänä, muttei ole ominaisuuksiltaan ole esteetön. Maistraatinpuistossa olisi tarpeen olla myös vaihtoehtoinen, esteetön penkki. Etenkin, koska puistossa on myös maisemaltaan erityisen viihtyisä istuskelu ympäristö ja näkymä suihkulähteelle.

Kuva 15 Maistraatinpuiston esteettömien levähdyspaikkojen välinen etäisyys kartalla.

3.1.6 Suojatiet ja liittymäkohdat

Satamankadun ja Haukiniemenkadun kulmassa sijaitsevan suojatien päähän muodostuneeseen syvennykseen (ks. kuva alla) kerääntyy herkästi sadevesiä lammikoksi. Reunakivi suojatien päässä on hieman korkea.

Kuva 16

Yleisesti huomioitavana seikkana on myös se, että ns. tasossa oleva reunakivi/luiska ei ole tunnistettavissa näkövammaisen valkoisella kepillä. Tällaisia suojateitä oli puistokierroksen yhteydessä havaittavissa melko useita. Tällöin suojatietä tulisi edeltää varoitusalue. (ks. ohjekortti, liite 1)

Kuvat 17 ja 18

Kuva 17: Kirkkopuiston kupeessa Kirkkopuistonkadun ylittävä suojatie, jossa ei ole lainkaan valkoisella kepillä tunnistettavaa reunakiveä. Kuvassa 18 on Kirkkopuiston puistokäytävän varrella oleva, Karjalankadun ylittävä suojatie, josta erottava reunakivi puuttuu.

3.2 Kehittämisehdotuksia

3.2.1 Ensisijaisesti kehitettävät kohteet

- Penkkien/ levähdysalueiden lisääminen puistoreittien varrelle tarpeellisiin kohtiin, lähinnä rantareittien varrelle (esitetty kuvissa 14 ja 15) väleihin, joissa tällä hetkellä penkkien etäisyydet ovat suuria. Penkit voisivat myös sijaita levähdyslevikkeellä kaksin kappalein ja suuntautuen toisiaan kohti (kuten kuvassa 3) jolloin syntyisi myös kohtaamiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen kutsuva ympäristö. Levähdysalue voisi tätä tarkoitusta varten olla samaan tapaan kaareva kuin Simonpuiston rantareitin varrella olevat.
- Vanhojen, käsinojattomien ja istuintasoltaan kaltevien penkkien korvaaminen mahdollisuuksien mukaan esteettömillä penkeillä, etenkin esteettömyyden erikoistasoon pyrkivillä alueilla. ”Maisemaan hukkuvien” (ks. kuva 12) penkkien korvaaminen sellaisilla, joissa olisi riittävä tummuuskontrasti.
- Uimarannan puistoalueella voisi olla paikoin enemmän puita, jotka tarjoaisivat viileämpiä ja varjoisampia istahduspaikkoja aurinkoisia ja helteisiä päiviä ajatellen. Ikäihmisten kannalta eri olosuhteissa sijaitsevat levähdyspaikat olisivat erityisen hyödyllisiä ja parantaisivat alueen oleskelumahdollisuuksia.

Kuva 19

Karttakuvassa esitetyllä Kirkkopuiston osuudella kulkuväylä on erityisen leveä. Kyseistä kulkuväylää voisi jäsentää orientoitumisen parantamiseksi. Olisi tärkeää, etteivät roska-astiat ja penkit sijaitse kulkua ohjaavan reunakiven sisäpuolella (ks. kuva 8) ja muodosta siten törmäysvaaraa. Penkit voisivat sijaita uusimpien Kirkkopuiston osuuksien tapaan erillisillä levikkeillä, joilla on poikkeava pintamateriaali ja/tai reunakivi rajaisi kalusteet kulkuväylän ulkopuolelle. Kenties toissijaisena kehittämiskohteenä tätä aukiomaisempaa tilaa voisi hyödyntää myös toiminnallisena puiston osana, jolloin alueelle voisi sijoittua esimerkiksi petankki -kenttä/pelialue.

3.2.1 Toissijaisesti, pidemmällä aikavälillä kehitettäväksi ehdotettavat kohteet

- Viher- ja reitti yhteyksien selkeyttäminen Pistoraidepuiston ja Maistraatinpuiston välillä loisi yhtenäisen puistoväylän ja kulkureitin, jolloin syntyisi myös yhtenäisempi kierrettävä reitti (kuvat 19 ja 20). Tasaiset maastonmuodot mahdollistaisivat liikkumisen esteettömyyden koko reitin läpi. Reiteillä voisi olla opasteet kertomassa esteettömyydestä ja reittien pituudesta.

Kuvat 20 ja 21: Maistraatinpuiston ja Pistoraidepuiston yhdistäminen ja sen myötä vahvistettava puisto/kävelykiertä, jossa yhdistyisivät Maistraatinpuisto, Pistoraidepuisto ja Rautatieläispuisto (merkitty tummanvihreällä). Lisäksi yhteyden myötä mahdollistuisi luontevasti myös lyhyempi kävelykiertä (merkitty vaaleanvihreällä).

Karttaesitykseen kuvassa 19 on merkitty katkoviivalla ehdotus puistoväyläyhteydestä, joka kytkisi selkeämmin Pistoraidepuiston Maistraatinpuistoon ja muodostaisi yhtenäisen kävelyreitit. Yhteys palvelisi myös keskustan ruutukaava-alueen itäpuolen asukkaita niin, että heillä olisi helpommin

hahmotettava ja johdonmukaisesti jatkuva viheryhteys rannan puistoalueille.

- Voisiko Virranpuiston ja Simonpuiston välillä sijaita tulevaisuudessa kävelysilta joen eri puolten välisten puistoalueiden ja rantaväylien linkittämiseksi, vastaten vuoden 2015 asemakaavassa hyväksytyyn siltayhteyteen? (ks. alla oleva kuva) Kävelysillan mahdollistaman yhteyden myötä muodostuisi uusi, esteetön kierrettävä reitti keskustan kupeeseen, joka hyödyntäisi kauniiden joenrantamaisemien potentiaalin.

Kuvat 22 ja 23 Kävelysillan mahdollinen sijainti, joka on myös 2015 hyväksytyssä asemakaavassa esitettyinä.

Kuvassa 23 (oikealla) esitettyinä rantareittejä kummaltakin puolelta jokea kulkeva kävelykierros. Virranrannan asukkaille reitti toimisi ikään kuin oikotienä myös Luuniemen itäpuolelle jatkuvalla rantareitillä.

4 Lähteet

- helsinkikaikille.hel.fi. Helsingin kaupungin esteettömyyssohjeet ulkoalueille. Luettavissa: [Ohjeita esteettömyyden toteuttamiseen](#)
- Invalidiliiton verkkosivut. (2023) Ulkoalue. Luettavissa: [Puisto, levähdyspaikka ja kasvillisuus | Invalidiliitto](#) (Viitattu 06/2023)
- Ikäinstituutin verkkosivut. (2023) Ohjeita suunnittelijoille. Luettavissa: [Opasteet - Ikäinstituutti \(ikäinstituutti.fi\)](#)
- Joensuu, M. (2020) Yhteyksiä - ikäystävällisen puiston ideasuunnitelma Kurikan jokirantapuistoon. Luettavissa: [Yhteyksiä - ikäystävällisen puiston ideasuunnitelma Kurikan jokirantapuistoon \(aalto.fi\)](#) (s.30-31)
- Loukaitou-Sideris, A., Levy-Storms, L., Brozen, M. (2014) Placemaking for an aging population. Guidelines for Senior-Friendly Parks. UCLA. [Placemaking for an Aging Population: Guidelines for Senior-Friendly Parks \(escholarship.org\)](#)
- Sujuva.info.fi [Luiska ulkotilassa \(sujuva.info\)](#)
- SuRaKu esteettömyyden arviointiopus. (2005) [SURAKU OPAS 06.06.05.indd \(hel.fi\)](#)
- SuRaKu. Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö Helsinki, Espoo,

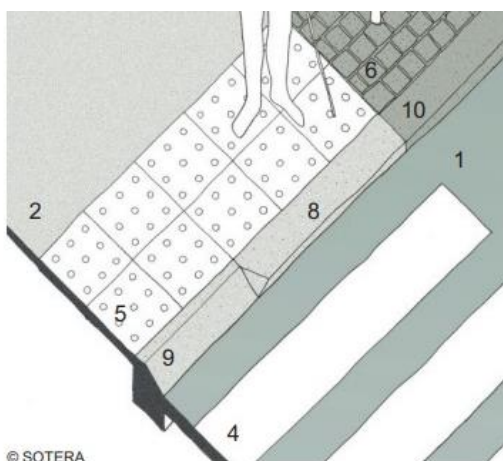

Joensuu, Tampere, Turku, Vantaa. Invalidiliitto Kuulonhuoltoliitto Näkövammaisten keskusliitto Vanhustyön keskusliitto. 2005.

- SuRaKu ohjekortit. (2008) [Suraku_Kortti-1_060208.pmd \(espoo.fi\)](#)
- Ympäristöministeriö. (2019) Esteetön rakennus ja ympäristö – suunnitteluopas.

Liitteet

© SOTERA

KULKUVÄYLÄT, ALUEET JA RAKENTEET

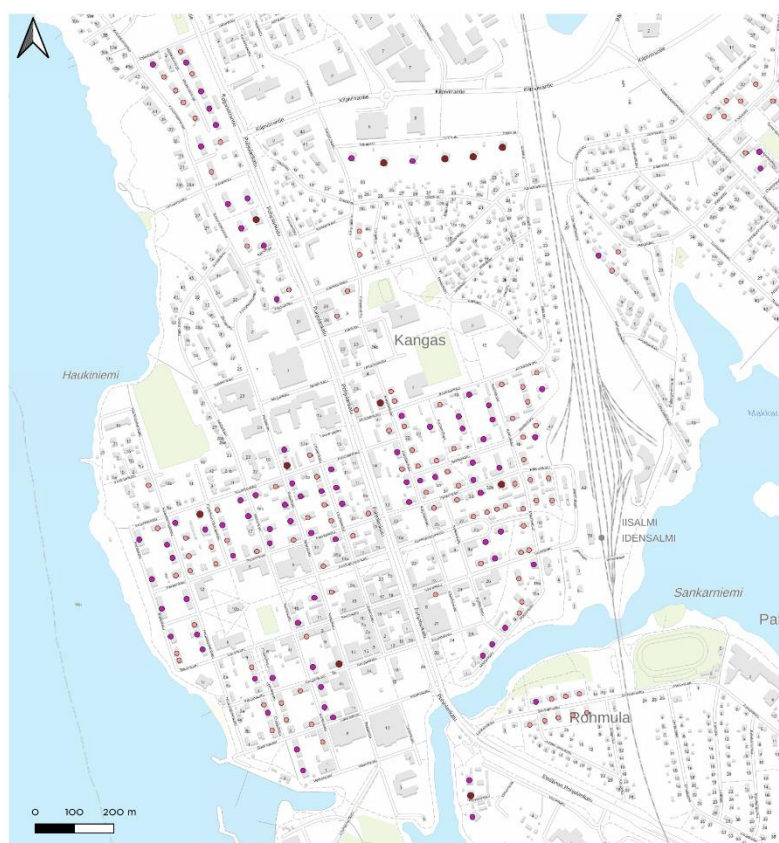
- 1 ajorata
- 2 jalkakäytävä, jalankulkuväylä
- 3 kevyenliikenteen väylä, jalankulkuväylä ja pyörätie
- 4 suojatie suojatiemerkinnyt ja -merkki, raidoitusmerkinnät ajoradan pinnassa
- 5 varoitusalue suojatien varoitusalueena näkyvä ja tuntuva väri- ja materiaalierovyöhyke esim. kupolinystypintainen laattavyöhyke ennen suojatietä, koko suojatien leveydeltä, min. 600 mm syvä. Varoitusalueet myös keskikorokkeen molemmilla laidoilla.
- 6 erottelualue näkyvä ja tuntuva väri- ja materiaalierovyöhyke ajoradan ja kevyenliikenteen väylän tai jalankulkualan välillä. Erottelualueella sijaisevat liikennemerkkit, valaisintolpat ja kadun puut.
- 7 kaide suojatien ohjauskaide johtaa kulkua risteuksen suojateille, käsijohteet 900 mm ja 700 mm korkeudella, alapiena 100 mm:n korkeudella maanpinnasta
- 8 reunakivi suojatien reunakivi, korkeus 30 - 40 mm, suorassa kulmassa ajoradan ylitykseen nähden
- 9 kallistettu reunakivi suojatien reunassa, nousu 40 mm, leveys min. 900 mm, (jonka lisäksi suojatien normaali-reunakivellinen osa). Reunakiven tasaisen osan syvyys on 40 mm ja kaltevuus 5 %, jotta reunakivi liittyy saumattomasti jalkakäytävään. Suoran reunakiven sivuttaiskaltevuus on enintään 2%. Myös keskikorokkeella on kallistetut reunakivet molemmin puolin.
- 10 ajoradan reunakivi

Liite 1

Esteettömyyden erikoistason suojatie. (Lähde: SuRaKu Ulkotilojen esteettömyyden kartoitus- ja arviointipäätös.)

Liite 2. Kartalla esitettynä kaltevuuksia viheralueiden yhteydessä olevilla katuosuuksilla. (Perustason esteettömyyden rajan (8%) ylittävät kaltevuudet on merkitty punaisella ja tätä loivemmat sinisellä.)

**70- vuotta täyttäneiden määrä
asuin- ja pienkerrostaloissa (2023)**

- 1-5 asukasta
- 6-15 asukasta
- 16-25 asukasta

Taustakartta, Maanmittauslaitos

Liite 3 70-vuotta täyttäneiden määrää keskustan asuin- ja pienkerrostaloissa kuvaava karttaesitys